

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЕВЗ Анна Володимирівна – викладач фізики і астрономії Кропивницького інженерного коледжу Центральноукраїнського національного технічного університету

Наукові інтереси: методика навчання фізики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BEVZ Anna Volodymyrivna – teacher of physics and astronomy at the Kropivnitsky Engineering College of the Central Ukrainian National Technical University.

Circle of research interests: methodology of teaching physics.

Дата надходження рукопису 20.04.2019р.

УДК 37:09

БЕЗЕНА Іван Михайлович –

кандидат філософських наук,

завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

ORCID ID 0000-0001-8024-2274

e-mail: ivanbezen@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ГУМАНІТАРНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна цифрова епоха людства вже стала індикатором інформаційного розвитку суспільства, адже вона все більше впливає на особистість і суспільство, реальність і віртуальність. Цифровий світ через Internet та радіо/телевізійний простір посилюють свій вплив на розвиток особистісних поглядів на оточуючий світ, індивідуальне формування цінностей, процеси самореалізації в соціумі.

Виходячи з окресленого, ми вбачаємо нагальну потребу у осмисленні і дослідженні особливостей особистісних внутрішніх процесів щодо сприйняття потрібної інформації та дослідити можливі наслідки впливів цифрового світу на розвиток інформаційної культури людини через контенти освітніх систем. Цифрова глобальна система, у різних її проявах, виконує комунікативну місію у розширенні і розвитку зв'язку суспільства, її регулюючих систем та особистості.

Комунікація у будь-яких формах може бути не тільки філософською категорією, але вона виступає визначальною моделлю у процесах спілкування (у різних формах), передачі інформації від одного суб'єкта комунікації іншим тощо. Теоретики класичної теорії організації комунікації або передачі інформації, визначили основні структурні принципи, за якими здійснюється вказаний процес: хто?, про що? має говорити, якими каналами?, кому конкретно? і з якими намірами?, прогнозувати можливі наслідки для людини та суспільства.

Інформація в собі може нести декілька основних і ключових моментів: це змістовне повідомлення, яке інформує про положення справ, відомості про щось для людей; це повідомлення управлінського призначення, сигнали про єдність синтаксичних, семантичних і прагматичних характеристик; це передача/відображення різнопланових відомостей, в про будь-які об'єкти і процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окреслена наукова проблема все більше захоплює

різносторонніми дослідженнями представниками всіх гуманітарних та природничих наук: О.В.Прудникова, І.В.Іванюк, О.В.Овчарук, О.М.Трифорова, М.І.Садовий, В.В.Сидоренко, О.В.Бутурліна, які досліджують теми компетентностей особистості у різних ступенях освіти та природничо-математичної освіти. Але ми у своєму дослідженні приділемо увагу проблемі, яка концептуально не охоплювалась, це – інформаційної культури в контекстах освітнього середовища з гуманітарної освіти.

Мета статті. Дослідник ставить за мету осмислити освітні процеси розвитку інформаційної культури у особистості та суспільстві, які формують сучасну людину в умовах суспільних трансформацій і реформи освіти.

Методи дослідження. Аналіз теоретичних джерел за темою статті та аналіз навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасному цивілізованому світі не можна уявити людину, яка в суспільстві не користується інформаційними технологіями, не має навиків оволодіння та користування інформацією, культурою її застосування. Сучасна інформація має динамічні, змістовні і сутнісні впливи на людину, її розвиток та існування, на рівень біологічного і соціального станів. Інформація має свої процедури застосування особистістю, які можуть мати різні наслідки для людини та суспільства. Особистість, яка наділена владними повноваженнями, директор, вчитель, громадянин, дитина, будуть діяти, виходячи із обсягу осмисленої інформації, що відповідно буде мати певні наслідки для окремої особистості, суспільства і закладу/установи.

Не заперечним є той факт, що антропологічна криза сучасної людини пов'язується із руйнуванням людського в людині, змінами в її природі і духовному світі. А віртуалізація способу життя сучасної людини взагалі окрема тема, адже одним її елементом кризи є низький рівень інформаційної культури особистості, який проявляється у

індивідуальному відриві від середовища життя – природного, соціального, культурного тощо. Базовим явищем сучасного інформаційного суспільства постає процес формування нової культури, яка надає можливість урівноважити тенденції формування сталого цифрового середовища для освіченої людини.

У вказаних аспектах актуалізуються ідеї формування і розвитку в особистості навичок критичного мислення, як особливої та неповторної здатності індивіда аналізувати інформацію, осмислювати і сприймати її ідеї, оцінювати її на достовірність, знаходити власні аргументи для мотивації та судження, вміти самостійно знайти істину з її змісту. Виходячи з окресленого, актуалізується проблема внутрішнього психолого-емоційного стану людини, гуманно-ціннісного компоненту та наявності у особистості достатнього рівня інформаційної культури.

Людина, здійснюючи життєві кроки на шляху соціалізації, вступає у суспільні відносини, одержує й передає соціокультурну інформацію, долучається до суспільних норм та правил, розвиває в собі принципи для власного становлення і розвитку на суспільних теренах. Виходячи саме з вказаних аспектів, ми визначаємо, що існує особливий інтерес суспільства до питання про роль людини в соціумі і зворотного зв'язку, який йде від суспільства до індивіда. В даному аспекті дослідниця Пруднікова О.В. висловила думку, що «формування нової людини – «людини інформаційної» – це одна з базових характеристик інформаційного суспільства» [8, с.140].

Формування «інформаційної людини» актуалізується в сучасному цивілізованому світі. Адже, сучасна людина інформаційної епохи, не дивлячись на сфери діяльності і ціннісні чинники знаходиться у постійно змінному вирі інформаційних контентів, які особистість має осмислити, прийняти вірне рішення та діяти. Вказана проблема, у певному розумінні має своє роздвоєння у наступному: особистість сприймає інформацію для власного осмислення, співставлення і розвитку; особистість, яка виконує повноваження у регулюванні суспільних процесів та сприймає інформацію для управління окремою суспільною системою.

В той же час, для людини, яка є суб'єктом управлінської діяльності системи освіти актуалізуються вміння та володіння принципами критичного мислення, процеси логічного осмислення інформації, пошуки аргументації і врахування ризиків у освітніх процесах, об'єктивного зважування доказів, фактів, дій, тенденцій тощо. Адже вказані індивідуальні складові управлінської діяльності постають ключовими ознаками людського інтелекту, правової культури особистості та вміння застосовувати знання у практичній діяльності, виконувати суспільно окреслені функції в галузі. Поряд із позитивними чинниками, у даному колі проблеми є окремі індивідуальні ризики щодо хибності у сприйнятті ситуацій і життя, а саме: суб'єктивне

викривлення інформації, односторонній підхід до формування змісту і реального оцінювання стану справ, встановлення суперечливих тенденцій, помилок і плутанина відомостей тощо.

Сучасна цифрова революція поставила особливі вимоги до створення нового аспекту інформаційної системи суспільства та освітнього середовища. Досвід підтверджує, що централізованої та авторитарної системи управління освітньою виникає ситуація, коли під час інформування «з низу до гори» проводиться комунікативне фільтрування інформації про стан справ чи певні стратегії розвитку освітньої системи. Вказаний процес проходить на всіх рівнях, інформація проходячи шлях від низу до гори фактично значно змінюється, аспекти інформації стають певним викривленням фактичного стану речей та приводить до кризи системи.

Вказаний процес підтверджує тенденції у бажанні певних осіб бути професійним працівником та позитивно виглядати перед своїм керівництвом. У певній мірі окреслили вказані аспекти Генсон М. та Л'юїз П. визначивши три міжособистісні чинники вказаних ситуацій: «довіра підлеглих до керівників»; «усвідомлення підлеглих, що «керівник їх контролює»; «надії підлеглих на підвищення» [5, с. 69-70]. Даний приклад, окреслює, що різне число зовнішніх та внутрішніх факторів впливають на перебіг подій, дії особистості, реальні оцінки процесів, визначають можливі наслідки. В даному аспекті окреслюється тенденція нагальної потреби у демократизації системи і початку процесу перерозподілу бюджетування, повноважень та відповідальності за стан речей зверху до низу.

Здебільшого, у будь-якому інформаційному середовищі прослідковуються негативні тенденції, коли не чітко визначено: зміст, категорії, поняття, варіанти математичних показників, динамічності, прогнозованості тощо. Так, наприклад, синтаксичні і аксіологічні характеристики можуть описувати/відображати показники: значення, змісту, цінностей, корисності, правдивості, повноти, глибини, точності, різність джерел інформації тощо. Але, у вказаних контекстах, спільне для всіх учасників індикації інформації є її достовірність, повнота, ґрунтовність, доказовість, оперативність, надійність, ефективність і оптимальність.

Для комунікативних аспектів управлінської діяльності особистості характерно наявністю умінь спілкування, здатністю чітко, логічно і об'єктивно висловлювати свої думки за допомогою різних засобів та в різній формі. Наступним, складником вищевказаного постає вміння особистісної співпраці і здатність до конструктивної взаємодії з іншими індивідами, реально оцінюючи рівень громадської свідомості тощо.

У мистовних процесах освітньої діяльності, актуалізується значимість навчальних заходів направлених на формування і розвиток у особистості практичних прийомів, методів та навичок раціональної роботи з паперовою/електронною книгою або інформацією, алгоритмам процедури інформаційного пошуку,

освоєння різних видів інформаційно-комунікативних технологій: цілеспрямованість інформації, форми пошуку, критичний аналіз, самостійність у навичках та вмінні виробляти нові творчі знання. У вказаному аспекті досить актуалізується проблема розвитку компонента інформаційної культури, яким є інформаційний світогляд суспільства і особистості, принципи розвитку цінностей і переконань.

Інформаційна культура особистості завжди була притаманна потребам людини, часи змінюють ставлення до інформації, методів сприйняття і оброблення, відповідно спонукають особистість до формування внутрішньої інформаційної потреби. Очевидно, що саме ці індикатори виокремлюють людину у світі живої природи та показують її, як окрему одиницю в умовах суспільно-корисної праці, соціальної ієрархії, індивідуалізації в групі індивідів тощо.

Зарубіжний дослідник Тоффлер Е. зробив спробу окреслити ідеал «особистості майбутнього», акцентуючи увагу до проблеми «нового соціального характеру» її діяльності, розмаїття ролевих моделей і життєвих стилів, які стають особливим багатством у інформаційної культури особистості в «третьій хвилі» [13, с.241]. В вказаному аспекті, актуалізується питання розвитку «модульної людини», яка легко змінюється під окремий тип діяльності; вписується у сфери суспільної діяльності; необмежена вибором для самовизначення; спроможна змінювати ідентичність під впливи соціальних і культурних змін; вмє оволодівати собою, власними вміннями, розвитком та проявляти підприємливість, не порушуючи гармонії з оточуючими особистостями.

В даному аспекті, ми окреслювали висновки, що «інструментом згладжування негативних тенденцій і врегулювання конфлікту цінностей» постає освітня система, яка розвиває, коригує індивідуальні системи цінностей та сприяє особистісному трансформуванню у суспільне середовище [3, с.27]. На скільки особистість сучасного світу готова сприйняти власну і суспільну автентичність/різність, зробити коригування власної траєкторії розвитку та життєвої амплітуди «коливання» у життєвих ситуаціях. В вказаних аспектах, взаємопов'язуючою ланкою, для розуміння природи інформаційної культури особистості, постають індивідуальні творчі здібності, воля до розвитку, потенціали до досягнення цілей у житті, критичне мислення і інтелектуальна активність.

З цієї причини, для розвитку і виховання творчого мислення у особистості, актуальним на думку Д'юї Дж. є «... активність, особливо інтелектуальна ...» [7, с.102]. Адже, особистісна інтелектуальна активність в життєвих практиках постає, як приклад інтелектуальної інформаційної ініціативи, ситуативної спроможності і змістовності, креативного мислення і послідовного поступу, структуризації інформації і соціальної практики тощо.

В сучасному світі інформаційні системи і мережі можуть нести для людини, як гуманістичний і прогресивний розвиток, так і вульгарно-агресивний вплив на особистість і суспільство. Свідченнями таких проблем є сучасні життєві практики національної та світової спільноти людства.

Зіставлене засвідчує в окресленому, що для суспільних груп і особистості потрібно навчитись, реагувати, сприймати суспільний попит на гуманістичні та загальнолюдські цінності, цілісне світосприйняття, розвиток загальної культури, відповідальної інформаційної культури пов'язаної з діяльністю людини у соціальному середовищі.

Без сумніву, сучасний освітній менеджмент перебуває на трансформаційному зламі, який вимагає нових підходів і системи управлінської діяльності. Модульною і новою, сучасною суттю, якою вже не може бути стара авторитарна модель управління, яка безповоротно відійшла в минуле. Освітня система потребує демократичної, дебіюрократизованої, прозорої, відповідальної, фінансово достатньої і децентралізованої моделі управління, яка саморегулюється та може працювати в режимі автономії, має внутрішню систему моніторингу якісних показників освітньої діяльності. Сьогодні є нагальна потреба у патронатній моделі управління для створення сприятливого і розвивального освітнього середовища, трансформації змісту освіти для потреби особистості у нових модульних чинниках для індивідуального саморозвитку протягом життя [1, с.287].

У вказаному аспекті є конструктивною думка зарубіжного педагога та філософа Робінсона К., що «... громадянська свідомість – здатність конструктивно взаємодіяти з суспільством і брати участь у процесах, які підтримують його життєдіяльність ...» [9, с.140]. Від освітньої, професійної та життєвої діяльності особистості залежить стан справ у нього особисто, що відповідно матиме вплив на стан справ в цілому у суспільстві та системі. Так, від діяльності директора школи, який постає провідником освітньої діяльності та впливає на стан справ у діяльності колективу педагогів та здобувачів освіти у особистому розвитку, а також шкільного освітнього середовища тощо.

Сучасні дослідники наукової та суспільної проблеми окреслили об'єкт соціально-філософського аналізу, як віддзеркалення нашої сучасної реальності, детермінанта буття сучасної людини, стан національного середовища та впливи на формування освітнього середовища через змістовну складову шкільної гуманітарної освіти.

У шкільному освітньому середовищі процеси формування основ компетентностей особистості, оволодіння та використання інформації в життєвих практиках в основному проходять через реалізацію програмних положень навчальних предметів та змісту шкільних посібників/підручників. В даному контексті виникає ряд гострих питань щодо практичної складової відпрацювання теоретичних

знань та застосування їх у реальних життєвих ситуаціях. Про окреслене Гатто Дж. пише, що «... шкільні підручники призначені забезпечити послух...» [6, с.86]. Виходячи з окресленої тези, актуалізуються проблеми і іншого рівня, про що ми писали раніше, а саме: формування інших складників загальної культури людини, наприклад, культура свободи, культура користування віртуальною інформацією, бачення взаємодії з іншими суб'єктами громадянського суспільства, тощо [4, с.11].

Основним чинником становлення людини постає його рівень духовності. Педагогічне та літературне надбання нації є одним із вагоміших ресурсів формування духовної краси, яка є невід'ємною складовою індивідуального сприйняття світу та цілісності людини, пошуку людського в людині, формування базових ціннісних символів, духовності та нових світоглядних принципів. Окреслена категорія – краса душі, може бути у людини незалежно від віку та статі, визначається ставленням до мудрості, честі, урівноваженості, порядності людини [2, с.17]. Зростаючи біологічно і соціально, а значить – психологічно та інтелектуально людина самостійно реалізує індивідуальний сценарій життєвої траєкторії життя і розвитку, пошуку «самого себе» та вибудовуванню власного неповторного місця у суспільному середовищі.

В сучасному освітньому середовищі перебувають і здобувають знання та компетенції, так зване нове «покоління Z», яке має свої критерії світосприйняття та власні прагнення до життя. Сучасне шкільне середовище має постати новим змістом, бути для особистості «покоління Z» завтрашнім днем, адже вказане покоління здобувачів освіти вже сьогодні хочуть розв'язувати завдання, які пов'язані із цифровими носіями.

Звичайно, для них актуальні вміння та навички володіння методами віддаленого спілкування, виконувати творчі і нестандартні завдання, самостійно вибудовувати комунікативні вектори роботи, можливості самореалізації, враховувати приватність окремих сфер життя особистості. Автор дослідження підтримує думку дослідниці О.М. Трофимової, що «... узагальнення вітчизняного досвіду формування інформаційно-цифрової компетентності, то їй поки що належної уваги на рівні вищої школи приділено не було...», а загальноосвітня школа тільки намітила вказаний шлях [14, с.223]. Найближчий час реформи, покаже на скільки сучасне освітнє середовище спроможне надати новому поколінню інструменти для власного розвитку і зростання, здійснювати підбір індивідуальних завдань для вирішення і пошуку шляхів реалізації життєвих практик.

Так, в програмі сучасної старшої школи з'явився новий інтегрований курс «Громадянська освіта», який має завершити формування у особистості компетенцій громадсько-активної особистості, спроможної розкрити себе та побачити раціональне інформаційне поле в інших особистостях та джерелах інформації цифрового

світу. Задум досить позитивний, але шляхи реалізації дещо особливі для нової ситуації в шкільній освіті.

Навчальною програмою інтегрованого курсу «Громадянська освіта» передбачено реалізацію наступного завдання: забезпечення цілеспрямованої підготовки старшокласників до функціонування у системі суспільних відносин поліваріантного світу, глобалізації, соціальної взаємодії та активної відповідальної участі в суспільній діяльності [10]. Відповідно до завдання окреслено освітню модель, що передбачає розвиток у особистості демократичних цінностей, поведінкових настанов, практичних навичок, знань, оволодіння якими дає змогу кожній людині дієво долучитися до демократії, сприяє реалізації в діяльності особи компонентів, задекларованих Рамкою компетентностей для культури демократії Ради Європи [15].

Передбачено формування цілісного світогляду школярів та набуття інтегрованих громадянських знань за сімома напрямками, один із яких є інформаційно-медійний, який включає в себе розвиток поінформованості, розвиток здатності шукати, обробляти, використовувати та перевіряти інформацію, вміння критичного аналізу різнобічної інформації та створення власних медіаповідомлень.

Навчальна програма передбачає 70 годин на її реалізацію, з них 37 – теоретична частина, а 33 – практична складова. Програма надає рекомендований перелік тем для практичних занять, але в той же час надається право вчителю враховуючи потреби здобувачів освіти планувати і проводити різноманітні теми та за різними методиками (дебати, рольові ігри, вивчення кейсів, перегляд і обговорення фільмів, виставок, організація досліджень (проблемне та проектне), презентації тощо). Так, вчергове, найбільшою проблемою шкільних підручників та програми є практична складова, яка мала б для особистості створити умови для наближення до реальних життєвих ситуацій.

Все ж, окреслене залишається гострою проблемою підручникотворення, автори програми та підручника роблять крок, переводячи стрілку у бік вчителя, розраховуючи на його підготовку та можливості життєвої практики. В даному аспекті актуалізується проблема методичного супроводу вчительської праці у викладанні практичної складової навчальних дисциплін. Чи це вихід? Поступово з'являється. Нажаль, подібні речі мають і інші навчальні дисципліни гуманітарного циклу.

Тобто, у вказаному аспекті, педагогічній системі та освітньому середовищу, яке створює заклад освіти необхідно трансформуватися під сучасний запит особистості та становлення розвиваючого освітнього середовища, застосування нових педагогічних моделей пізнання, формування компетенцій і порівняння теоретичного/практичного через проблемне поле «віртуальне-реальне». Адже, навички критичного і логічного мислення надають дитині можливі відповіді, як про позитивні/негативні наслідки життєвих практик.

Сучасні реалії глобалізованого інформаційного/цифрового суспільства є викликом для дитини/школяра, яка не має індивідуального досвіду самоактуалізації та розвитку.

Сучасні індивідуальні стратегії «втечі від себе і піклування про себе» є протилежними за своїм змістом та соціальними наслідками. Навчити школяра одночасно піклуючись про себе, досліджувати, розвиватись і створювати реалістичні життєві плани є нагальним завданням для родини та сучасної школи. Концепція глобального навчання, інтеграції та інтеркультурної освіти є основою для вибудовування і раціоналізації навчальної поведінки школяра в глобальних мережах для успішної самореалізації.

Наші сучасні дослідження, осмислення національної теорії і практики управління шкільною освітньою системою, змістовні трансформації шкільної освіти, привели до думки, що сьогодні склались дві тенденції: *перша*, прагнення та пошуки шляхів переходу від авторитарної моделі управління до демократичної/гуманістичної; *друга*, прагнення осмислити тенденції та нові наукові основи управлінських процесів шкільної освітньої системи. І ці шляхи для нашої шкільної освітньої системи є тернистими та стратегічно необхідними для сталого розвитку освітньої системи, формування та розвитку освіченої особистості, відповідальної та вмотивованої до діяльності.

Стратегія «Нова українська школа» окреслила нагальну потребу у трансформації змісту освітнього середовища, який спонукатиме людину/дитину до самостійного осмислення, розвитку та формування людського в людині, розвитку гуманістичного в людині, становлення нового суспільно активного покоління нації. Особистість, яка матиме компетенції з використання цифрових технологій у процесі пошуку потрібної інформації, її накопичення, перевірка і впорядкування; досліджувати суспільні і власні процеси сучасними засобами; створювати вербальні й візуальні тексти, презентації і застосовувати їх; фільтрувати та виявляти хибну інформацію, її джерела та вміти віднайти істинні відомості для життєвих практик.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що інформаційна культура є основою і складовою загальної культури суспільства та особистості. Очевидно, що школа майбутнього, менеджмент майбутнього, модулі майбутнього, особистість майбутнього – це складові сучасного освітнього середовища, яке має бути розвивальним, стимулюючим і мотивуючим для процесів індивідуальної траєкторії життєдіяльності особистості та формування цінностей і компетенцій.

Особистість перебуваючи в освітньому середовищі школи має сформувати в собі чинники компетентностей для розвитку концептів інформаційної культури, розуміння стану освітніх та життєвих справ, інтелектуальної та розвивальної активності, осмислення внутрішніх процесів для сприйняття і аналізу життєвих подій, бачення прогнозів власного розвитку, критичного

осмислення наявної інформації про життєву і освітню сферу, стратегічне і філософське бачення розвитку ситуації в освітній сфері тощо.

Сучасна модель системи освіти та управління є стара і «пострадянськи» авторитарна, вона відповідно потребує структурних і кардинальних змін у змісті роботи, а саме: демократизація, децентралізація, дебіюрократизація, деволонтаризація, перерозподіл бюджетоутворюючих та відповідальних повноважень, це все відповідно має привести до посилення і розвитку автономії, відповідальності закладу освіти за зміст та якість освіти. Це є наступні теми для розвідок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Безена І. М. Культура свободи особистості в освітньому середовищі: сучасні тенденції та філософія проблеми. *Virtus: Науковий журнал*. 2017. №18. С.10–15.
2. Безена І. М. Людина і її духовна краса (світоглядні філософії Василя Сухомлинського та Олеса Гончара). *Наукові записки. Педагогічні науки. Кропивницький*, 2018. Вип. 173. Ч.2. 312с.
3. Безена І. М. Соціокультурні аспекти самореалізації особистості школяра в контексті структурних змін в освіті. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури: науковий журнал*. 2016. Вип. 2(11). 228 с.
4. Безена І. М. Сучасні аспекти управління освітньою системою: філософсько-освітні концепти. *Гілея: науковий вісник* : збірник наукових праць. К. : «Видавництво «Гілея», 2018. Вип. 128 (1). С.286-291.
5. Генсон М. Керування освітою та організаційна поведінка. / Пер. з англ. Х. Проців. Львів: «Літопис», 2002. 384.
6. Гатто Дж. Вчитель 2.0. Як розв'язати проблему американського шкільництва / Пер. з англ. Т.Дитина. Львів: Літопис, 2016. 168с.
7. Дьюї Д. Психологія и педагогика мышления. М.: Совершенство, 1997. 205с.
8. Пруднікова О.В. Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс. Харків: Право, 2015. 352с.
9. Робінсон Кен, Ароніка Лу Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / пер. з англ. Г.Лелів. Львів: Літопис, 2016. 258с.
10. Програма інтегрованого курсу для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів «Громадянська освіта», затверджено наказом МОНУ від 23.11.2017 р. №1407. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 24.03.2019).
11. Садовий М. І. Погляди Василя Сухомлинського на трудове виховання молоді на зламі епох. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кіровоград, 2018. Вип. 171. С. 139–143.
12. Садовий М. І. До питання формування компетентностей з безпеки життєдіяльності учнів на уроках технологій. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький, 2018. Вип. 173. С. 88–91.

13. Тоффлер Э. Третья волна. / Пер. с англ. К. Бурмистрова и др. М.: АСТ, 2009. 795с.

14. Трифонова О. М. Інформаційно-цифрова компетентність: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький, 2018. Вип. 173. С. 221–225.

15. Competences for Democratic Culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Council of Europe, 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806ccc07> (дата звернення: 24.03.2019).

REFERENCES

1. Bezena, I. M. (2017). Kultura svobody osobistosti v osvıtnomu seredovishı: suchasni tendentsiyi ta filozofiya problemi [Culture of freedom of the person in the educational environment: modern tendencies and the philosophy of the problem]. *Virtus: Naukoviy zhurnal*, № 18, 10–15.

2. Bezena, I. M. (2018). Lyudina i yiyi duhovna краса (svıtoglyadni filozofiyi Vasilya Sukhomlinskogo ta Olesya Gonchara) [Man and her spiritual beauty (world-view philosophy of Vasyl Sukhomlynsky and Olesya Gonchar)]. *Naukovı zapiski Kropivnitskiy, Pedagogıchnı nauki*, Kropivnitsky, Ukraine, №173, 2.

3. Bezena, I. M. (2016). Sotsiokulturnı aspekti samorealizatsiyi osobistosti shkolyara v konteksti strukturnih zmnv v osvıti [Socio-cultural aspects of self-realization of the student's personality in the context of structural changes in education]. *Filozofiya i polittologiya v konteksti suchasnoyi kulturi: naukoviy zhurnal*, №2(11).

4. Bezena, I. M. (2018). Suchasni aspekti upravlinnya osvıtnoyu sistemoyu: filozofsko-osvıtnı kontsepti [Modern aspects of management of the educational system: philosophical and educational concepts]. *Gleya: naukoviy vısnik. Zbirnik naukovih prats*, №128 (1).

5. Genson, M. (2002). Keruvannya osvıtoyu ta organizatsiyana povedinka [Management Education and Organizational Behavior] / Per. z angl. H. Protsiv. «Lıtopis», Lvıv, Ukraine.

6. Gatto, Dzh. (2016). Vchitel 2.0. Yak rozv'yazati problemu amerikanskogo shklnitstva [How to solve the problem of American schooling] / Perevela z angl. T. Ditina. Lıtopis, Lvıv, Ukraine.

7. Dyui, D. (1997). Psihologiya i pedagogika myishleniya [Psychology and Pedagogy of Thinking]. Sovershenstvo, M., Russian.

8. Prudnikova, O. V. (2015). Informatsiyana kultura: kontseptualni zasady ta svıtoglyadnyi sens [Information culture: conceptual foundations and ideological meaning]. Pravo, Harkıv, Ukraine.

9. RobInson, Ken and AronIka, Lu (2016). Shkola maybutnogo. Revolyutsiya u vashiy shkoll, scho nazavzhdi zmnit osvıtu [A revolution in your school that will permanently change your education] / per. z angl. G. Lelliv. «Lıtopis», Lvıv, Ukraine.

10. Programa Integrovanogo kursu dlya 10 klasu zagalnoosvıtnih navchalnih zakladıv «Gromadyanska osvıta», zatverdzheno nakazom MONU vıd 23.11.2017

r. #1407 [The program of the integrated course for the 10th form of comprehensive educational institutions «Civic Education», approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 23, 2017 № 1407], available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (accessed 24 March 2019).

11. Sadoviy, M. I. (2018). Poglyadi Vasilya Sukhomlinskogo na trudove vıhovannya molodi na zlami epoh [Views of Vasyl Sukhomlynsky on the labor education of youth at the turn of the epoch]. *Naukovı zapiski: Pedagogıchnı nauki*, Kropivnitsky, Ukraine, №171, 139-143.

12. Sadoviy, M. I. (2018). Do pitannya formuvannya kompetentnostey z bezpeki zhiitıyalynosti uchnıv na urokah tehnologiy [On the issue of forming competences for students' safety at the lessons of technology]. *Naukovı zapiski Kropivnitskiy, Pedagogıchnı nauki*, Kropivnitsky, Ukraine, №173, 88–91.

13. Toffler, E. (2009). Tretya volna [The third wave] / Per. s angl. K. Burmistrova i dr. AST, Moscow, Russian.

14. Tryfonova, O. M. (2018). Informatsiyano-tsifrova kompetentnıst: zarubizhniy i vıtziznyaniy dosvid [Information and digital competence: foreign and domestic experience]. *Naukovı zapiski. Pedagogıchnı nauki*, Kropivnitsky, Ukraine, № 173, 221–225.

15. Competences for Democratic Culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies (2016) [Competences for Democratic Culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies]. *Council of Europe*, available at: <https://rm.coe.int/16806ccc07> (accessed 24 March 2019).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЕЗЕНА Іван Михайлович – кандидат філософських наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Наукові інтереси: філософія освіти, педагогіка школи, публічне управління та адміністрування, демократизація освіти, децентралізація.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BEZENA Ivan Mykhajlovich – candidate of philosophical sciences, manager of department of socialhumanitarian education, Communal establishment of higher education the «Dnepr academy of continuous formation» of the Dnepropetrovsk regional soviet».

Circle of research interests: philosophy of education, pedagogics of school, public management and administration, democratization of education, decentralization.

Дата надходження рукопису 24.04.2019р.